

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№7(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 436 sahifa,
1-iyul, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning milliy qadriyatlarga oid tasavvurlarini shakllantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	10
<i>Davlatnazarova Ziyodabonu Muxtor qizi</i>	
Talabalarning xulqidagi devyatsiya darajasining yuqorilab ketishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar.....	16
<i>Ergashev Jo'rabek Xalilovich</i>	
Zo'rvonlikka uchragan bolalarni va ularning oilalarini zo'rvonlikdan himoya qilishning normativ-huquqiy va ijtimoiy-psixologik asoslari.....	19
<i>Ergasheva Gullolaxon Nosirjon qizi</i>	
Tinglab tushunish kompetensiyasining psixolingvistik va pedagogik asoslari.....	24
<i>Jonbo'tayeva Maxarramxon</i>	
O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasining kasbiy kompetentlik tizimidagi o'rni.....	27
<i>Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvini ta'minlashga xizmat qiluvchi zamonaviy kompleksni rivojlantirish.....	31
<i>Yunusov Mirsaid Xudayarovich, Istamova Sevdo Ashirqul qizi</i>	
Elektr tizimlari dinamik barqarorligini STEAM va Spiral (Regressus, Progressus) metodlari asosida o'qitish.....	35
<i>Safarov Xoliyor Sayyid Safar o'g'li</i>	
O'quvchilarda badiiy-estetik did va dizaynerlik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	39
<i>Norbutayeva Dilafuz Abdurasulovna</i>	
Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri.....	43
<i>Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna</i>	
Model for Improving Students' Professional Competencies Based on Motivational Learning Approach.....	49
<i>Alibekova Mahzuna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarining tarixiy tafakkurini shakllantirishning tuzilmasi va pedagogik komponentlari... 54	54
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Yengil atletika bilan shug'ullanuvchi 14-16 yoshli sportchi qizlarda mashg'ulotlar davomiyligi.....	59
<i>Oralova Bibixol Husniddin qizi, G'ulomova Maftuna Sayfulla qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda ingliz tilini o'yinlar orqali o'rgatish.....	64
<i>Ruzmetova D. A.</i>	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining axloqiy faoliyatini shakllantirishda pedagogik vositalarning imkoniyatlari.....	68
<i>Saydanova Dilafuz Sadirdinovna</i>	
Xorijiy tajribalar va zamonaviy yondashuvlar asosida tyutorlar kasbiy salohiyatini rivojlantirishda malaka oshirish tizimini takomillashtirish.....	75
<i>Ubaydullayev Zuxriddin Botirovich</i>	
Effective Classroom Activities for Developing Speaking Skills Among EFL Learners.....	79
<i>Akhmatova Munisa Orif qizi</i>	
Xalqaro va milliy baholash dasturlarini hisobga olgan holda boshlang'ich ta'lim mazmunini yangi ta'lim trendlari bilan boyitish.....	86
<i>Gulmira Abdullayeva, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning shaxs identifikatsiyasiga ta'sirining ijtimoiy-psixologik omillari.....	90
<i>Tojiboyeva Nodiraxon Tursunaliyevna</i>	
Analysis of the Methodology for Developing Students' Creative Thinking Competence Using Artificial Intelligence Tools Based on STEAM Educational Technologies.....	94
<i>Tursunaliyeva Nazokat Tokhir qizi</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida e-Portfolio ma'lumotlarini markazlashmagan tarzda boshqarishning afzalliklari va muammolari	102
<i>Yusupova Dono Adambayevna, Jalolov Tursunbek Sadriddinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv-tolerantlik haqidagi qarashlari tahlili	110
<i>Amangeldiyeva Adolat Ravshanbek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni savod o'rgatishga tayyorlashning samarali shakl, metod va didaktik vositalari	115
<i>Go'zal Qurbonova</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirishning dolzarb pedagogik masalalari.....	121
<i>Muratova Munavvar O'rol qizi</i>	
Tarkibida toponimlar mavjud maqol va matallarning lingvomadaniy xususiyatlari va ularni o'qitishning lingvodidaktik asoslari.....	126
<i>Usmonova Zamira Jaxongirovna</i>	
Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda tassavur fenomenologiyasi	130
<i>Axmedova Shaxlo Shoxob qizi</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi (haykaltaroshlik san'ati misolida).....	133
<i>Panayeva Maloxat Muminovna</i>	
Взаимосвязь склонности к сравнению внешности, интернет-зависимости и уровня притязаний у студентов-юношей	136
<i>Багдасарова Диана Левоновна</i>	
Роль каракалпакской народной национальной музыки в формировании духовно-нравственных качеств учащихся	141
<i>Зарымова Турсынай Бердибай кызы</i>	
A Review of the Literature on Stem Cells in Dentistry	145
<i>Ruziyeva Kamola Akhtamovna</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida estrada san'atini o'qitish masalalari (gitara cholg'usi misolida)	150
<i>Abdullayev O'tkir Sadullayevich</i>	
Talabalarda innovatsion kasbiy kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari	154
<i>Avezov Davronbek Soburovich</i>	
O'zbek xalq pedagogikasi an'alarining zamonaviy ta'lim tizimidagi transformatsiyasi	158
<i>Erkaboyeva Nigora Shermatovna</i>	
Texnika va iqtisodiyot yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalarida ingliz tilini mustaqil o'rganishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	163
<i>Mamatqodirova Gulnigor Rustamjonovna</i>	
Yangi dunyoviy tartibotning shakllanishi jarayonida siyosiy taraqqiyot barqarorligi va xavfsizligini ta'minlash muammolari	168
<i>Nazarov Alisher Narimanovich</i>	
Ota-onasiz tarbiyalanayotgan o'smir o'g'il bolaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	171
<i>Qodirov Jahongir Neymat o'g'li</i>	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari.....	176
<i>Qosimova Xolida Nabiyevna</i>	
Jismoniy imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy harakatli o'yinlar orqali jismoniy sifatlarni rivojlantirish	179
<i>Raxmatullayeva Durdoni Fazliddin qizi</i>	
Personalized Approach to the Treatment of Generalized Periodontitis in the Prediction of Cardiovascular Complications Based on Salivary Proteomic Profiling.....	182
<i>Shodiev O. U., Nazarova N. Sh., Agababayan I. R.</i>	
O'smirlarda irratsional ustanovkalar shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillari	187
<i>Toshboltayeva Nodira</i>	
Роль интерактивного лингвокультурологического пространства в формировании лингвокультурной компетенции студентов национальных групп филологических направлений.....	191
<i>Рустамова Ферузахон Махмуджановна</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Talabalarining darsdan tashqari vaqtda mustaqil ravishda jismoniy tarbiya bilan shug'ullanishini shakllantirish ..... 196 Dusanov Shuxrat Abdiraakovich
	Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari ..... 201 Qosimova Xolida Nabiyevna
	Jismoniy tarbiya darslarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik kompetensiyasini takomillashtirish mexanizmlari ..... 205 Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich
	Oliy ta'lim talabalarida kreativ fikrlashni fanlararo integratsiya asosida shakllantirish ..... 209 Allanazarova Dilobar Baxromovna
	"Alpomish" dostonida obrazlar nutqidagi pedagogik qarashlar ..... 213 Boboqulova Aziza Adizovna
	Researching the Biochemistry and Physical Chemistry of Oral Fluid in Kids Who Are Acting Strangely ..... 217 Erاليyeva Zulfiya Makhmudovna, Buzrukhoda Javohir
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mikro matnlarni o'qitishga qaratilgan kognitiv metodlar ..... 222 I. Matrasulova
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli didaktik vositalardan foydalanish metodikasi ..... 225 Komilova Dilnozaxon Abdulhayevna, Xoliqova Mubinabonu Jamoliddin qizi
	Oliy ta'lim muassasalarida onomastik leksikani lingvokulturologik yondashuv asosida o'qitishning strategik-metodik asoslari ..... 229 Mamatqulova Baxtixon Ravshanovna
	Raqamli matnlarning lisoniy va pragmatik xususiyatlari ..... 232 Mashrapova Sevara Xabibovna
	Extensive Pelvic Ureteral Abnormalities and Reconstructive Operations in Patients ..... 237 Mukhsinov Sardor
	Pedagogikada metodlardan foydalanish ..... 241 Maxmudova Nargiz Djumaniyazovna
	Diqqat yetishmasligi giperaktivlik buzilishini davolash usullari ..... 245 Otbasarova Umida Mexmonovna, Inogamova Rano Bahodirovna
	Talabalaridagi sanogen tafakkurning psixologik xususiyatlarini empirik tadqiq etish masalasi ..... 249 Tulyaganova Dilnoza Ulug'bek qizi
	Raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning xorijiy va milliy tajribasini qiyosiy tahlil qilish ..... 253 Abdullayev Sherzodbek
	Context, Intention, and Meaning in English Language Teaching: Developing Pragmatic Awareness in Learners of English as a Foreign Language ..... 256 Keldiyarova Shakhriyoda, Keldiyarova Mohlaroyim
	Maktabgacha yoshdagi bolalarni steam yondashuvi yordamida og'zaki muloqotga o'rgatish mashqlar tizimi ..... 267 Yunusova Malika Miralimovna
	Культурные и исторические коды франции в автобиографической прозе марселя паньоля ..... 270 Рахманкулова Дилафруз Азимовна
	Трансформация роли преподавателя в условиях цифровизации высшего образования ..... 274 Рахматова Нигина Ислумовна
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy san'atning tutgan o'rni ..... 278 Sultonova Marxabo
	Boshlang'ich sinf matematika darslarida matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi ..... 283 Akramova Fotimabonu Kurbonovna
	Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari ..... 288 Axmedov Muslimjon Usmonovich
	Boshlang'ich ta'limda musiqa ta'limini sun'iy intellekt va shaxsga yo'naltirilgan pedagogika asosida tashkil etishning ilmiy-metodik asoslari ..... 295 Djumabayeva Muqaddas

“Suvning agregat holatlari va tabiatda aylanishi” mavzusini o‘rgatishda 4K ko‘nikmasini rivojlantirish	300
<i>Esnazarov Abdiganiy Jamalatdinovich</i>	
Raqamli vositalar asosida mexatronika va robototexnika yo‘nalishi talabalarini o‘qitishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	307
<i>Ikromov Muhammad-Anasxon Xakimjon o‘g‘li</i>	
Najmiddin Kubroning ilmiy merosi	311
<i>Jahongir Jumanov</i>	
Oliy ta‘lim muassasalarida talabalarda tejamkorlikni shakllantirishning o‘rni.....	314
<i>Jo‘rayev Alisher Tursinboyevich</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyat fenomenining pedagogik tadqiqotlarda o‘rganilishi.....	318
<i>Jovliyev Jo‘rabek Alisher o‘g‘li</i>	
Jazo muddatini o‘tayotgan shaxslarda emotsional buzilishlarning ijtimoiy-psixologik sabablari	322
<i>Manzitov Baxtiyor Tolibovich</i>	
Maktabgacha ta‘lim jarayonida o‘yin texnologiyalarini qo‘llashning pedagogik asoslari va samaradorligi	329
<i>Nyutnova Xilola Lochinbekovna, Mayliyeva Nasiba Axmedovna</i>	
Ta‘lim menejmentida Predictive Analytics texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari	332
<i>Primqulova Aziza Mirzaahmad qizi</i>	
Yosh sportchilarda tezlik-kuch sifatlarini rivojlantirish usullari	337
<i>Chariyev Ulug‘bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich</i>	
Z avlod psixologik xususiyatlariga mos zamonaviy tarbiya texnologiyalari	342
<i>Ravshanov Sanjar Tolibjonovich</i>	
Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasida refleksiya mexanizmining o‘rni	346
<i>Raxmonova Mahfuzaxon Xasan qizi</i>	
Iqtisodiy o‘shishning mohiyati	350
<i>Sayfiddinova Sabina Muhiddinovna</i>	
Dasturlash ko‘nikmalarini baholashda generativ sun‘iy intellekt va gamifikatsiya integratsiyalashgan arxitektura modelini ishlab chiqish.....	353
<i>Sultanov Ravshonbek Otonazarovich</i>	
Ta‘lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning zaruriyati	356
<i>Sultanova Dilnura Abdurashidovna</i>	
Stereometriya darslarida o‘quvchilarning fazoviy tasavvurini va tasvirlash savodxonligini 3D modellashtirish vositasida rivojlantirish	359
<i>Sultonova Shahnoza Yusuf qizi, Sultonova Dilrabo Yusuf qizi</i>	
Chayon zahrlining biologik xususiyatlari, toksikologik ta‘siri va biotexnologiyadagi istiqbolli qo‘llanilishi.....	365
<i>To‘xtamurodova Feruza</i>	
Sun‘iy intellekt va raqamli ta‘lim texnologiyalari integratsiyasi asosida oliy ta‘limda fizika fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish.....	369
<i>Usubjonova Durdona Fazliddin qizi</i>	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ta‘lim va tarbiya maqsadlarini o‘yin mexanikasiga integratsiya qilishning interaktiv modulli texnologiyalarini takomillashtirish	373
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Особенности формирования совместной познавательной деятельности в образовательном процессе.....	378
<i>Абдрахманова А. С.</i>	
Влияние корпоративной культуры вуза на формирование профессиональных ценностей студенческой молодежи.....	383
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i>	
MTMgacha katta yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy munosabatlarni shakllantirish imkoniyatlari.....	389
<i>Boymurodova Surayyo Eshqvat qizi</i>	
Musiqa madaniyati asosida deviant xulqli o‘quvchilar bilan ishlashning pedagogik modeli va samaradorligi	393
<i>Jabborova Muattar Xatamovna</i>	

Uzluksiz ta'lim tizimida biologiya fani o'qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish.....	398
Mamadaliyeva Barnoxon O'ktamovna	
Focusing on the Practical and Technical Aspects of Dutar Performance and Enhancing this Process.....	403
Muyassarxon Adiljanovna Achildieva, Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining professional kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	409
Olloberganova Fazilat Tangriberganovna	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish	415
Shomurodov Oybek Norqulovich	
Ta'lim jarayonida o'quvchilarda empatiyani rivojlantirishning neyropedagogik texnologiyalari.....	421
Kamaladin Kuronboyevich Matyaqubov	
Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri.....	425
Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna	
Talabalar iqtisodiy xulq-atvorining ijtimoiy-psixologik determinantlari: gender tahlili	431
Yuldosheva Gavhar O'tkirovna	

FAROSAT TARBIYASINI RIVOJLANTIRISHDA TARIXIY- MADANIY YONDASHUVNING O'RNINI VA AHAMIYATI

Abdimuratova Gulzar Matniyazovna

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti,
Umumiy pedagogika kafedrasida stajyor-o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada farosat tarbiyasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida tarixiy-madaniy yondashuvning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tarixiy-madaniy yondashuvning mazmuni, uning shaxs kamolotiga ta'siri hamda milliy-ma'naviy meros asosida farosatni rivojlantirish mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, buyuk mutafakkirlar merosida farosat tushunchasining talqini va zamonaviy pedagogik jarayondagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: farosat, tarixiy-madaniy yondashuv, ma'naviy meros, shaxs kamoloti, pedagogik jarayon, ijtimoiy-madaniy muhit, qadriyatlar.

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations of the historical-cultural approach in the process of forming and developing foresight in individuals. The content of the historical-cultural approach, its impact on personal development, and the mechanisms for fostering foresight based on national and spiritual heritage are examined. Furthermore, the interpretation of the concept of foresight in the legacy of great thinkers and its significance in contemporary pedagogical practice is highlighted.

Key words: foresight, historical-cultural approach, spiritual heritage, personal development, pedagogical process, socio-cultural environment, values.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы историко-культурного подхода в процессе формирования и развития прозорливости личности. Рассматривается содержание историко-культурного подхода, его влияние на совершенствование личности, а также механизмы развития прозорливости на основе национального и духовного наследия. Кроме того, раскрывается трактовка понятия прозорливости в наследии великих мыслителей и его значение в современном педагогическом процессе.

Ключевые слова: прозорливость, историко-культурный подход, духовное наследие, совершенствование личности, педагогический процесс, социально-культурная среда, ценности.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari sharoitida yosh avlodni nafaqat yuqori bilim va kasbiy kompetensiyalarga ega, balki farosatli, tanqidiy fikrlay oladigan, ma'naviy-axloqiy mezonlarga tayangan holda ongli qaror qabul qila oladigan shaxs sifatida tarbiyalash ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biriga aylanmoqda. Zamonaviy ijtimoiy-madaniy muhitda shaxs turli mafkuraviy ta'sirlar, axborot oqimlari va ijtimoiy ziddiyatlar bilan to'qnash keladi. Bunday sharoitda farosat - vaziyatni chuqur anglash, oqilona xulosa chiqarish va mas'uliyatli xatti-harakatni amalga oshirish qobiliyati sifatida - shaxsning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim sifatdir.

Ilmiy adabiyotlarda farosat shaxsning intellektual, axloqiy va ijtimoiy komponentlar uyg'unligida namoyon bo'ladigan integral sifat sifatida talqin qilinadi. U nafaqat bilish jarayonlari bilan, balki qadriyatli munosabat, refleksiya va ijtimoiy tajriba bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shu jihatdan farosatni rivojlantirish jarayoni shaxsning tarixiy taraqqiyot davomida shakllangan madaniy tajribani o'zlashtirishi bilan uzviy aloqadordir.

Mazkur masalani ilmiy asoslashda tarixiy-madaniy yondashuv muhim metodologik platforma bo'lib xizmat qiladi. Ushbu yondashuvga ko'ra, shaxsning psixik va ma'naviy rivojlanishi ijtimoiy muhit, madaniy vositalar va tarixiy tajriba orqali shakllanadi. Xususan, Lev Vygotskiy tomonidan asoslangan madaniy-tarixiy nazariyada shaxs taraqqiyoti ijtimoiy o'zaro ta'sir va madaniy belgilar tizimi orqali ro'y berishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Shuningdek, Sharq mutafakkirlari merosida farosat komil inson fazilatlarining ajralmas qismi sifatida talqin etiladi. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino hamda Alisher Navoiy asarlarida insonning aqliy yetukligi va axloqiy pokligi uyg'unligida namoyon bo'ladigan farosat g'oyasi ilgari surilgan. Bu esa tarixiy-madaniy yondashuvning milliy-ma'naviy ildizlarga tayanishini ko'rsatadi.

Demak, farosat tarbiyasini shakllantirish jarayoni shaxsning ijtimoiy-madaniy tajribani ongli ravishda o'zlashtirishi, tarixiy merosni qadriyat sifatida anglashi va zamonaviy hayot talablariga mos holda qo'llay bilishi bilan belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, tarixiy-madaniy yondashuv farosat tarbiyasining nazariy asosini tashkil etadi hamda uning pedagogik samaradorligini ta'minlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tarixiy-madaniy yondashuv pedagogik va psixologik tadqiqotlarda shaxs rivojlanishini jamiyatning tarixiy taraqqiyoti, ijtimoiy munosabatlari va madaniy qadriyatlari bilan uzviy bog'liq holda talqin etuvchi metodologik konsepsiyadir. Mazkur yondashuvga ko'ra, shaxsning intellektual, axloqiy va ijtimoiy sifatleri tabiiy-biologik omillardan ko'ra ko'proq ijtimoiy-madaniy muhit ta'sirida shakllanadi. Shaxs madaniy tajribani o'zlashtirish jarayonida tarixiy taraqqiyot mahsuli bo'lgan bilimlar, me'yorlar va qadriyatlarni ichkilashtiradi (internalizatsiya qiladi) hamda ularni individual ong darajasiga ko'taradi.

Tarixiy-madaniy yondashuvning ilmiy asoslari Lev Vygotskiy tomonidan ishlab chiqilgan madaniy-tarixiy nazariyada o'z ifodasini topgan. Unga ko'ra, shaxsning psixik rivojlanishi ijtimoiy faoliyat jarayonida, muloqot va hamkorlik asosida yuz beradi ^[1]. Inson tafakkuri va ongining shakllanishida "madaniy vositalar" - til, ramzlar, belgilar tizimi, urf-odat va qadriyatlar muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, yaqin rivojlanish zonasi (ZPD) konsepsiyasi shaxsning rivojlanishida ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va madaniy muhitning hal qiluvchi ahamiyatini ko'rsatadi. Bu nazariya farosatni ijtimoiy tajriba asosida shakllanadigan yuqori darajadagi psixik sifat sifatida talqin qilish imkonini beradi.

Tarixiy-madaniy yondashuvning ildizlari Sharq mutafakkirlarining ma'naviy-falsafiy merosida ham yaqqol namoyon bo'ladi. Jumladan, Abu Nasr Forobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida komil inson konsepsiyasini ishlab chiqib, jamiyat taraqqiyoti axloqan va aqlan yetuk shaxslar orqali ta'minlanishini ta'kidlaydi. U farosatni aql-idrok va axloqiy poklik uyg'unligi sifatida talqin qilib, uni jamiyat boshqaruvi va ijtimoiy barqarorlikning muhim omili deb hisoblaydi ^[2].

Abu Ali ibn Sino esa inson kamolotini ruhiy, aqliy va axloqiy tarbiya birligida ko'radi. Uning qarashlarida farosat insonning ongli idrok etishi, nafsni jilovlash va ma'naviy yetuklikka erishish jarayoni bilan bog'liq holda izohlanadi ^[3]. Bu yondashuv shaxsning ichki dunyosi va ijtimoiy muhit o'rtasidagi dialektik bog'liqlikni ko'rsatadi.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy asarlarida esa farosat insonning donishmandligi, sabr-toqati va mulohazakorligi bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Uning asarlarida tarixiy-madaniy qadriyatlar shaxs tarbiyasining asosiy manbai sifatida talqin qilinib, ma'naviy yetuklik komil inson idealining mezon sifatida e'tirof etiladi ^[4].

Shunday qilib, tarixiy-madaniy yondashuv nazariy jihatdan shaxs rivojlanishini ijtimoiy-madaniy shartlangan jarayon sifatida asoslaydi. Ushbu yondashuv farosat tarbiyasini milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligida, tarixiy tajriba va ma'naviy merosga tayangan holda shakllantirishning konseptual poydevorini yaratadi. Bu esa farosatni shaxsning individual sifati emas, balki ijtimoiy-madaniy rivojlanish mahsuli sifatida talqin etish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda farosat tarbiyasini rivojlantirishda tarixiy-madaniy yondashuvning o'rni va ahamiyatini aniqlash maqsadida tizimli, tarixiy-qiyosiy, madaniy-tarixiy hamda aksiologik yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida mavzuga oid pedagogik, psixologik va falsafiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyoslash, umumlashtirish va ilmiy talqin etish metodlari qo'llanildi. Shuningdek, Lev Vygotskiyning madaniy-tarixiy nazariyasi hamda Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino va Alisher Navoiyning ma'naviy-axloqiy qarashlari qiyosiy tahlil qilindi. Ushbu metodologik yondashuvlar asosida farosat tarbiyasining kognitiv, axloqiy, refleksiv va ijtimoiy komponentlari hamda ularni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Farosat tarbiyasi shaxsning intellektual, axloqiy va ijtimoiy yetukligini ta'minlovchi integrativ pedagogik jarayon sifatida namoyon bo'ladi. U nafaqat ma'lum bilimlar majmuini o'zlashtirishni, balki vaziyatni chuqur anglash, ongli qaror qabul qilish, ma'naviy mezonlarga tayanish va o'z xatti-harakatini nazorat qilish qobiliyatini shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Shu bois farosat tarbiyasi ko'p komponentli va tizimli tuzilishga ega bo'lib, uning mazmuni quyidagi tarkibiy elementlar orqali namoyon bo'ladi.

1. Kognitiv komponent

Kognitiv komponent farosatning bilish asosini tashkil etadi. U shaxsning ijtimoiy vaziyatni tahlil qilish, sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlash, muammoli holatlarda oqilona xulosa chiqarish va alternativ qaror variantlarini baholash qobiliyatini ifodalaydi.

Tarixiy-madaniy yondashuv nuqtayi nazaridan, bu komponent ijtimoiy tajribani o'zlashtirish jarayonida shakllanadi. Lev Vygotskiy ta'kidlaganidek, yuqori psixik funksiyalar ijtimoiy faoliyat jarayonida paydo bo'lib, keyinchalik shaxsning ichki intellektual tuzilmasiga aylanadi. Demak, farosatning kognitiv jihati ham madaniy vositalar va tarixiy bilimlar asosida rivojlanadi.

2. Axloqiy komponent

Axloqiy komponent farosatning qadriyatli-me'yoriy asosini belgilaydi. U shaxsning ma'naviy mezonlarga amal qilishi, adolat, vijdon, mas'uliyat kabi tushunchalarni ongli ravishda anglab, o'z faoliyatida qo'llashi bilan namoyon bo'ladi.

Sharq mutafakkirlarining komil inson haqidagi qarashlarida farosat aql va axloq uyg'unligida talqin qilinadi. Jumladan, Abu Nasr Forobiy va Abu Ali ibn Sino asarlarida insonning haqiqiy yetukligi uning axloqiy barkamoligi bilan bog'liq ekanligi asoslab berilgan. Shunday ekan, farosatning axloqiy komponenti milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan boyitilgan ta'lim jarayonida shakllanadi.

3. Refleksiv komponent

Refleksiv komponent shaxsning o'z xatti-harakatini, qarorlarini va ichki motivlarini tahlil qila olishi bilan bog'liqdir. U o'z-o'zini baholash, xatolarni anglash va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Refleksiya farosatning ichki mexanizmi bo'lib, u ongli o'zgarish va ma'naviy o'sishga xizmat qiladi. Tarixiy-madaniy yondashuv refleksiyani ijtimoiy tajriba va muloqot jarayonida shakllanadigan sifat sifatida talqin etadi. Bu jarayonda shaxs tarixiy voqealar, ma'naviy meros va ijtimoiy tajribani tahlil qilish orqali o'z hayotiy pozitsiyasini shakllantiradi.

4. Ijtimoiy komponent

Ijtimoiy komponent farosatning jamiyat bilan o'zaro aloqadorligini ifodalaydi. U shaxsning ijtimoiy rollarni anglash, hamkorlik madaniyatiga rioya qilish, kommunikativ madaniyatni egallash va ijtimoiy mas'uliyatni his etish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy asarlarida farosatli inson jamiyatga foyda keltiruvchi, oqilona va mulohazali shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu esa farosatning ijtimoiy ahamiyatini ko'rsatadi.

Komponentlarning o'zaro integratsiyasi

Farosat tarbiyasining yuqorida ko'rsatilgan komponentlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular bir butun tizimni tashkil etadi. Kognitiv anglash axloqiy mezonlar bilan uyg'unlashgandagina chinakam farosat yuzaga keladi; refleksiya esa ushbu jarayonning ichki nazorat mexanizmi sifatida xizmat qiladi; ijtimoiy komponent esa farosatni amaliy faoliyatda namoyon etadi.

Tarixiy-madaniy yondashuv ushbu komponentlarni milliy qadriyatlar, tarixiy tajriba va ma'naviy meros asosida boyitadi hamda farosatni shaxsning individual sifati emas, balki ijtimoiy-madaniy rivojlanish mahsuli sifatida talqin etishga imkon beradi. Natijada farosat tarbiyasi shaxsni ongli, mas'uliyatli va ma'naviy barkamol inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Tarixiy-madaniy yondashuv farosat tarbiyasini shaxsning ijtimoiy-madaniy tajribani ongli ravishda o'zlashtirishi jarayoni sifatida talqin etadi. Mazkur yondashuv asosida farosatni rivojlantirish muayyan pedagogik mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu mexanizmlar shaxsning kognitiv, axloqiy, refleksiv va ijtimoiy komponentlarini uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi.

1. Milliy merosdan foydalanish mexanizmi

Farosatni rivojlantirishda milliy-ma'naviy meros muhim didaktik manba hisoblanadi. Mumtoz adabiyot namunalari, tarixiy shaxslar hayoti, ibratli voqealar va hikmatli qarashlarni pedagogik jarayonga integratsiya qilish o'quvchilarda qadriyatli tafakkurni shakllantiradi.

Masalan, Alisher Navoiy asarlarida donishmandlik, sabr-toqat va axloqiy poklik g'oyalari yoshlar ongiga singdiriladi. Abu Nasr Forobiyning komil inson haqidagi qarashlari esa farosatni jamiyat manfaatiga xizmat qiluvchi ongli faoliyat sifatida talqin etadi.

Milliy merosdan foydalanish mexanizmi tarixiy tajribani zamonaviy pedagogik mazmun bilan uyg'unlashtirishni nazarda tutadi. Bu jarayonda o'quvchilar tarixiy shaxslar faoliyatini nafaqat bilish, balki uni axloqiy baholash va zamonaviy hayot bilan bog'lash ko'nikmalarini ham egallaydilar.

2. Madaniy muhit yaratish mexanizmi

Farosat shunchaki nazariy tushuncha emas, balki muhit ta'sirida shakllanadigan sifatdir. Shu sababli ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy, axloqiy-psixologik va madaniy jihatdan sog'lom muhitni yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Lev Vygotskiy ta'kidlaganidek, shaxsning yuqori psixik funksiyalari ijtimoiy hamkorlik va muloqot jarayonida shakllanadi. Demak, farosatni rivojlantirish uchun ijobiy ijtimoiy-madaniy muhit zarur shart hisoblanadi.

Bunday muhit o'quvchilarda hurmat, hamkorlik, o'zaro mas'uliyat va tolerantlik madaniyatini shakllantiradi hamda farosatning ijtimoiy komponentini mustahkamlaydi.

3. Dialogik ta'lim texnologiyalari mexanizmi

Dialogik yondashuv farosatni rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. Munozara, bahs-munozara, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, rolli o'yinlar va keys-stadi usullari orqali o'quvchilar mustaqil fikrlash, dalil-lash va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Dialog jarayonida shaxs turli nuqtayi nazarlarni solishtiradi, o'z pozitsiyasini asoslaydi va boshqalarning fikriga hurmat bilan qarashni o'rganadi. Bu esa farosatning kognitiv va ijtimoiy jihatlarini mustahkamlaydi.

Dialogik ta'lim, ayniqsa, tarixiy voqealar yoki mutafakkirlar qarashlarini muhokama qilish jarayonida farosatni chuqurroq shakllantirish imkonini beradi.

4. Refleksiv tahlil mexanizmi

Refleksiv tahlil farosatning ichki nazorat mexanizmi hisoblanadi. Tarixiy voqealar, ijtimoiy jarayonlar va shaxslar faoliyatini axloqiy-me'yoriy mezonlar asosida baholash o'quvchilarda tahliliy va mulohazakor tafakkurni rivojlantiradi.

Refleksiya jarayonida o'quvchi o'z xatti-harakatini ham tarixiy tajriba bilan solishtiradi, xulosa chiqaradi va kelgusidagi faoliyatini ongli ravishda rejalashtiradi. Bu jarayon farosatning refleksiv va axloqiy komponentlarini uyg'unlashtiradi.

Mexanizmlarning pedagogik samaradorligi

Yuqorida ko'rsatilgan mexanizmlar yoshlarning ongli qaror qabul qilish, vaziyatni teran anglash, axloqiy mezonlarga tayangan holda faoliyat yuritish va ijtimoiy mas'uliyatni his etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tarixiy-madaniy yondashuv asosida tashkil etilgan tarbiyaviy jarayon farosatni shaxsning barqaror sifatiga aylantiradi hamda uni zamonaviy jamiyat talablariga mos ravishda shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimi globallashtirish va axborotlashuv jarayonlari ta'sirida tubdan yangilanmoqda. Bunday sharoitda ta'limning asosiy maqsadi shunchaki bilim berish emas, balki kompetensiyaviy yondashuv asosida mustaqil fikrlaydigan, ongli qaror qabul qila oladigan va ijtimoiy mas'uliyatni his etadigan shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtayi nazardan, farosat tarbiyasi zamonaviy pedagogik paradigmaning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Tarixiy-madaniy yondashuv asosida shakllangan farosat quyidagi ustuvor yo'nalishlarda amaliy ahamiyat kasb etadi:

1. Ijtimoiy moslashuvchanlikni oshirish

Farosatli shaxs o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarga tez moslashadi, turli ijtimoiy rollarni ongli ravishda anglaydi va jamiyat talablariga muvofiq faoliyat yuritadi. Bu jarayon shaxsning ijtimoiy tajribani ichkilashtirishi bilan bog'liq bo'lib, Lev Vygotskiy ta'kidlagan ijtimoiy o'zaro ta'sir mexanizmlariga asoslanadi. Natijada farosat ijtimoiy barqarorlik va hamkorlik madaniyatini mustahkamlaydi.

2. Axborot oqimida to'g'ri yo'nalish tanlash

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rivojlangan davrda yoshlar turli mazmundagi axborotlar bilan yuzma-yuz kelmoqda. Farosat tarbiyasi ularni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli va ishonchsiz manbalarni ajratish, manipulyativ ta'sirlarga berilmaslik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa shaxsning axborot madaniyati va intellektual mustaqilligini ta'minlaydi.

3. Ma'naviy immunitetni mustahkamlash

Ma'naviy immunitet - bu shaxsning yot g'oyalar va zararli mafkuraviy ta'sirlarga qarshi barqaror turish qobiliyatidir. Tarixiy-madaniy yondashuv milliy qadriyatlar va ma'naviy merosni o'zlashtirish orqali farosatni mustahkamlaydi. Sharq mutafakkirlarining komil inson haqidagi qarashlari, xususan, Abu Nasr Forobiy va Alisher Navoiy asarlaridagi axloqiy g'oyalar yoshlar ongida ma'naviy tayanch vazifasini bajaradi.

4. Ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirish

Farosat tarbiyasi shaxsda fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. Ongli qaror qabul qilish, ijtimoiy oqibatlarni oldindan ko'ra bilish va jamiyat manfaatini inobatga olish qobiliyati ijtimoiy mas'uliyatning muhim ko'rsatkichidir. Bu esa zamonaviy demokratik jamiyat taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan faol va mas'uliyatli shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Amaliy xulosa: shu jihatdan tarixiy-madaniy yondashuv farosat tarbiyasini shakllantirishda nafaqat nazariy-metodologik asos, balki amaliy pedagogik vosita sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. U shaxsning intellektual yetukligi, ma'naviy barqarorligi va ijtimoiy faoliyatini uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi.

Demak, zamonaviy ta'lim tizimida farosat tarbiyasini tarixiy-madaniy yondashuv asosida tashkil etish strategik ahamiyatga ega bo'lib, barkamol avlodni shakllantirishning muhim shartlaridan biridir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, farosat tarbiyasini rivojlantirishda tarixiy-madaniy yondashuv muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur yondashuv shaxs kamolotini jamiyatning tarixiy tajribasi, madaniy qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlari bilan uzviy bog'liq holda talqin etadi. Shaxs farosati biologik yoki individual jarayon mahsuli emas, balki ijtimoiy-madaniy taraqqiyot davomida shakllangan tajribaning ongli o'zlashtirilishi natijasidir.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, farosat tarbiyasi kognitiv, axloqiy, refleksiv va ijtimoiy komponentlar birligida namoyon bo'ladi hamda tarixiy-madaniy yondashuv ushbu komponentlarning o'zaro integratsiyasini ta'minlaydi. Xususan, Lev Vygotskiyning madaniy-tarixiy nazariyasi shaxs rivojlanishining ijtimoiy shartlanganligini asoslab bersa, Sharq mutafakkirlari - Abu Nasr Forobiy va Alisher Navoiy merosi farosatni aql, axloq va ijtimoiy mas'uliyat uyg'unligida talqin etish imkonini beradi.

Milliy ma'naviy meros, tarixiy tajriba va madaniy qadriyatlarni pedagogik jarayonga integratsiya qilish farosatni shaxsning barqaror sifatiga aylantiradi. Bu esa yosh avlodda ongli qaror qabul qilish, axborot oqimida to'g'ri yo'nalish tanlash, ma'naviy immunitetni mustahkamlash hamda ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, tarixiy-madaniy yondashuv farosat tarbiyasining nazariy poydevorini mustahkamlash bilan birga, uning amaliy samaradorligini oshirishda ham strategik ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv asosida tashkil etilgan tarbiyaviy jarayon barkamol, tafakkurli va mas'uliyatli shaxsni shakllantirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L.. Myshlenie i rech [Fikrlash va nutq]. Moskva: Pedagogika, 1982.
2. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri [Kamil inson shahri]. Toshkent: Sharq, 1990.
3. Ibn Sino Abu Ali. Kitob al-Shifa [Shifo kitobi]. Buxoro: Fan, 1988.
4. Navoiy Alisher. Xazoin ul-maoniy [Ma'nolar xazinasini]. Toshkent: Adabiyot, 1995.
5. Bruner J. Actual Minds, Possible Worlds. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986.
6. Rogoff B. Apprenticeship in Thinking: Cognitive Development in Social Context. New York: Oxford University Press, 1990.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.